

NİZAMİ GƏNCƏVİ İRSİNİN BIBLIOQRAFİK TƏDQIQI

Sima İsmayılova

*BDU, Bibliografiyaşünaslıq kafedrasının dosenti,
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru*

Bəşər bədii fikrinin nadir hadisəsi olan Nizami yaradıcılığı əsrlərdir xalqımızın mənəviyyatının ayrılmaz hissəsinə çevrilmişdir. Böyük sənətkarın bütün həyatı və zəngin ədəbi fəaliyyəti həmin dövrdə təkcə Azərbaycanın və Qafqazın ən iri şəhəri deyil, eyni zamanda Yaxın və Orta Şərqi mühüm mədəniyyət mərkəzi kimi tanınan Gəncə ilə bağlıdır. Şair həyatının sonuna qədər Gəncə şəhərində yaşamış və dünya poeziyasına bir-birindən dəyərli söz sənəti inciləri bəxş etmişdir. Şairin məşhur "Xəmsə"si insanlığın mənəvi sərvəti kimi dünya ədəbiyyatının şah əsərləri arasında layiqli yer tutur. Qüdrətli söz ustasının bəşəriyyətin bədii fikir salnaməsində yeni parlaq səhifə açmış ölməz əsərləri insanların mənəvi-əxlaqi kamilləşməsinə müsilisiz xidmət göstərir.

Nizami Gəncəvinin hər poeması daim hərəkətdə olan bir dünyadır. Bu dünya nə tükənmək, nə də qocalmaq bilir, əsrdən-əsrə daha da cavanlaşır, daha sürətlə çiçəklənir. Ümumbəşəri mədəniyyət inkişaf etdikcə Nizaminin təsir dairəsi genişlənir, onun oxucularının sayı çoxalır. Nizami yaradıcılığına müraciət edən, onun mənəvi və poetik irsinin tükənmək bilməyən xəzinəsindən bəhrələnən çox geniş tələbatçı qruplarının mənəvi tələbatlarının ödənilməsində onun irsini əks etdirən biblioqrafik mənbələrin rolu olduqca böyükdür.

Nizami irsini əks etdirən xüsusi biblioqrafik mənbələr respublikamızda keçən əsrin 40-cı illərindən tərtib olunmağa başlamışdır. Xüsusi biblioqrafik mənbələrlə yanaşı ümumi biblioqrafik informasiya mənbələrində Nizami yaradıcılığı, onun haqqında, əsərlərinin təkrar nəşrləri əks olunmuşdur. Bu biblioqrafik mənbələr XX əsrin 20-30-cu illərindən etibarən tərtib olunmağa başlamışdır.

Nizami Gəncəvi irsinə hörmət və qayğı bütün zamanlarda Azərbaycan dövlətinin diqqətində olmuşdur. Bunun bariz nümunəsidir ki, 1938-ci ilin iyul ayının 25-də "Böyük Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvinin anadan olmasının 800 illiyinin bayram edilməsi haqqında" qərar qəbul etmişdir. Qərardan irəli gələn vəzifələrin həllində yubiley tədbirlərinin keçirilməsi ilə əlaqədar Nizami əsərlərinin nəşri, tərcüməsi, haqqında olan əsərlərin nəşri təbii olaraq çoxsaylı sənəd bazasının yaranmasına səbəb olmuşdur. Nizami Gəncəvinin 800 illik yubileyinin 1941-ci ildə keçirilməsi nəzərdə

tutulmuş (sonralar II Dünya müharibəsinin başlanması ilə əlaqədar təxirə salınmış) yubiley tədbirləri, demək olar ki, Azərbaycanda "Nizamişünaslıq" informasiya məkanının formalaşmasında xüsusi mərhələ sayılır.

Nizami Gəncəvinin yubileyinə hazırlıq ilə əlaqədar Azərbaycan SSR EA-nın Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutu 1947-ci ildə "Nizami Gəncəvi" adlı məqalələr məcmuəsini tərtib edib nəşr etdirmişdir.

Dahi Azərbaycan şairi və mütəfəkkiri Nizami Gəncəvi haqqında ilk biblioqrafik göstərici Azərbaycan Dövlət Kitab Palatası tərəfindən 1947-ci ildə şairin 800 illiyi münasibətilə nəşr edilmişdir. "Böyük Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvi" adlı bu vəsaitin müəllifi görkəmli biblioqraf-alim Əliheydər Qəhrəmanov olmuşdur.

1979-cu ildə Azərbaycan KP MK "Azərbaycanın böyük şairi və mütəfəkkiri Nizami Gəncəvinin ədəbi irsinin öyrənilməsinə, nəşrini və təbliğini yaxşılaşdırmaq tədbirləri haqqında" qərar qəbul etmişdir. 1983-cü ildə nizamişünas alim Rüstəm Əliyev şairin anadan olmasının 840 illiyi münasibətilə Azərbaycan, rus, fars, ingilis, fransız, alman və ərəb dillərində "Nizami:Qısa biblioqrafik məlumat" adlı vəsaiti nəşr etdirmişdir.

Nizami Gəncəvi irsinin biblioqrafik tədqiqi daima respublika kitabxanalarının biblioqrafik fəaliyyətində aktual mövzu olmuşdur. M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Kitabxanası 1986-cı ildə "Nizami Gəncəvi" adlı Azərbaycan və rus dillərində tövsiyə ədəbiyyat siyahısını nəşr etdirmişdir. Kitabxana tərəfindən 1990-cı ildə "Nizami Gəncəvi-850" adlı metodik vəsait də tərtib edilmişdir.

Görkəmli Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvinin həyatı, dövrü, yaradıcılığına həsr edilmiş tədqiqat əsərləri də Nizamişünaslığın sənəd fondunun zənginləşməsində əsas amil olmuşdur.

Belə tədqiqat əsərləri içərisində görkəmli şərqşünas və Nizamişünas alim Rüstəm Əliyevin 1991-ci ildə nəşr etdirdiyi "Nizami Gəncəvi", yenə həmin ildə Sabir Əliyevin "İnsana arxadır onun kamalı", Rüstəm Əliyevin tərcüməsi ilə 1991-ci ildə Məmməd Əmin Rəsulzadənin "Azərbaycan şairi Nizami", 1990-cı ildə Xəlil Yusifovun "Nizaminin lirikası" adlı elmi, bədii monoqrafik əsərlər qiymətli tədqiqat əsərləri kimi Nizami irsinin öyrənilməsində çox əhəmiyyətlidir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev 23 dekabr 2011-ci ildə dahi Azərbaycan şairi və mütəfəkkiri Nizami Gəncəvinin 870 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında Sərəncam imzalamışdır. Sərəncama əsasən M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası 2012-ci ildə şairin 1828-ci ildən 2012-ci ilə qədər şairin həyat və yaradıcılığına dair çap olunmuş materialları əks etdirən elmi-köməkçi xarakteri mükəmməl biblioqrafik göstəricini nəşr etdirmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 2021-ci il 5 yanvar tarixli sərəncamı ilə 2021-ci ilin “Nizami Gəncəvi ili” elan edilməsi Nizami irsinin müxtəlif aspektlərdən araşdırılması baxımından elm, təhsil və mədəniyyət müəssisələrinin qarşısında mühüm vəzifələr qoymuşdur.

Nizami dünyası bu gün də dünya ədəbi-mədəni və ictimai-fəlsəfi fikrində öz mövqeyi, sanbalı olan qlobal əhəmiyyətli fenomenal hadisədir. Buna görədir ki, dünya ədəbi-elmi fikrində Nizami sənətinə olan maraq heç vaxt səngimir, zaman-zaman şairin ölməz əsərləri istər Qərb, istərsə də Şərq dillərinə tərcümə edilərək bəşəriyyətin mənəvi kamilləşməsi prosesində öz rolunu oynayır.